

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба кори диссертационии Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна дар мавзӯи «Хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ).

Инкишофи ояндаи ҷомеа аз беҳтар ва самаранок роҳандозӣ намудани рушди соҳаи маориф вобастагии калон дорад. Тағйироти бунёдӣ, ки имрӯз дар ҷомеаи Тоҷикистон ба амал меоянд, мушкилоти зиёдро ошкор кардаанд. Зарурати амиқ кардани таҳқиқоти назариявӣ дар соҳаи тақмили таҳсилот, тақмили маънавии шахсияти инсон барои муассисаи олӣ аҳамияти махсус дорад.

Суханронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба рушди системаи маориф ва татбиқи ислоҳот дар соҳаи маориф диққати махсус дода, қайд мекунанд, ки "... дар ин раванд як ҳақиқатро бояд дар хотир дошт: дар ҷаҳони муосир, кишваре, ки ба тақмил додани маориф диққати калон медиҳад, дар ҷомеа технология ва технологияҳои навро ҷорӣ мекунад ..."

"Стратегияи миллии рушди таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020" афзалиятҳои асосии Ҳадафҳои рушди ҳазорсола, мақсад ва вазифаҳои "Таҳсил барои ҳама" ва дигар санадҳои муҳими стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба назар мегирад.

Мавриди зикр аст, ки яке аз вазифаҳои аввалини таҳсилот дар муҳассилин тарбия намудани сифатҳои баланди инсонӣ, ҳисси қарзи ахлоқиву шаҳрвандӣ, масъулиятнокӣ нисбати ояндаи мамлакат мебошад. Дар "Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" омадааст: "Ватанпарастӣ арзиши муқаддас ва аз ҳама муҳимтарини тарбия мебошад, ки он дар мафҳумҳои диёр, макон, кишвар, сарзамин, Ватан ифода меёбад. Ҳамаи унсурҳои дигари тарбия ба ҳамин унсур тарбия иртибот доранд ва садокатмандии шаҳрвандро ба ватани хеш дар назар дорад

Бо ин мақсад, қайд кардан зарур аст, ки мавзӯи интихобнамудаи диссертант таҳти унвони «Хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ» мавзӯи мубарам ва актуалӣ ба ҳисоб меравад.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб (як боб иборат аз 3 фасл), хулосаи бобҳо, хулосаи умумӣ, феҳристи адабиёт ва замима иборат буда, дар муқаддимаи диссертатсия аз тарафи муаллиф оид ба мубарамияти мавзӯи таҳқиқот, дараҷаи омӯхта шудани мавзӯ, тавсифи умумии таҳқиқот, мақсади таҳқиқ, объекти тадқиқ, мавзӯи таҳқиқ, усулҳои таҳқиқ, соҳаи таҳқиқ, марҳилаҳои таҳқиқ, пойгоҳи асосии иттилоотӣ ва озмоишии таҳқиқ, мӯътамадии натиҷаҳои диссертатсия, наҷғонҳои илмии таҳқиқ, аҳамияти назарии таҳқиқот, аҳамияти амалии таҳқиқот, нуқтаҳои барои дифоъ пешниҳодшаванда, бозғайимодӣ ва асоснокии натиҷаҳо, озмоиш ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқотро фарогир буда, баррасӣ шудааст.

Чӣ хеле ки қайд карда шуд, боби аввал: “Арзишҳои ватандӯстӣ, ҷанбаҳои назариявии масъалаи ташаккули майли донишҷӯён ба ватан”, боби дуюм “Таҷрибаомӯзии таълимӣ ҳамчун воситаи самараноки ташаккули майли донишҷӯён ба ватан” ва боби сеюм “Ҷаъолияти озмоишӣ ҷиҳати татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ” унвон гирифтааст.

Дар боби аввали диссертатсия аз тарафи диссертант оид ба экосентризм, нигилизм, скептисизм, пастравии қобилияти таҳлил, мушкилӣ дар созмон додани занҷири мантиқии дурудароз, заифгардии ҳисси ҳамдардӣ, сатҳи пешрафт, сифати дониш, иродаи қавӣ надоштан, тез зерӣ таъсир ва манипулятсия қарор гирифтани, қарешонӣ, диққатнопазирӣ, ба нишондиҳандаҳои зоҳирӣ аҳамият додан ва диғарҳо таҳлилҳои назариявӣ гузаронидашуда, ҳатарҳои шахсияти ҷавонони муосир муайян карда шудааст.

Маълум аст, ки дар асоси таҳлилҳои назариявӣ муҳтавои мафҳуми майлу рағбати донишҷӯён ба арзишҳои ватандӯстӣ, ки дар ду ҷанбаъ: ҳамчун раванд ва ҳамчун натиҷа дида баромада мешавад, амиқ қардонда шуд. Майл ҳамчун раванд–ин ташаккули муносибати устувор ба табиат,

ёдгориҳои табиӣ, ҳудудҳои махсусҳифзшаванда, мавҷудоти зинда, имрӯзу фардои табиати кишвар ва бойгариҳои он мебошад, ки аз муносибати эҳтиромона ба арзишҳо табдил меёбад.

Ҳамин тариқ, бояд таъкид намуд, ки самаранокии раванди мазкур дар ҳамон ҳолат таъмин мегардад, ки муносибат ба майлу рағбат табдил ёбад. Майл ба арзишҳо ҳамчун натиҷа ин доробудан ба доираи васеи донишҳо оид ба табиати кишвар, зодгоҳ (ҷойи таваллуд, анъанаҳо, таърих, фарҳанг, табиати маҳал, мавқеи географӣ, муқаддасот, хусусиятҳои миллӣ, оила, давлат, ватандӯстӣ, қарзи шахрвандӣ, шараф) мебошад, ки симои эстетикӣ ва ватанпарваронаро таҷассум менамояд.

Дар боби дуюми диссертатсия Ҳайдарова М.М. оид ба таҷрибаомӯзии таълимӣ-саҳроӣ ҳамчун воситаи самараноки ташаккули майли донишҷӯён ба ватан мубрам гардидани масоили имкониятҳои педагогии таҷрибаомӯзиҳои саҳроӣ ва комплексӣ дар он зоҳир мегардад, баррасӣ намуда, қайд намудааст, ки имкониятҳои педагогии таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ воситаи самараноки ташаккули арзишҳои ватандӯстӣ дар донишҷӯён гардида, тавассути мубрамгардонии захира ва иқтидори мувофиқ: аксиологӣ (интиқоли арзишҳо ва таърихи табиат, ки дар ҷараёни шаклгирии объектҳои табиӣ, натиҷаи ҳодисаҳои табиӣ, ёдгориҳои табиӣ, изу акси бокимондаи мавҷудоти зинда, сарчашмаҳои ибтидоӣ зоҳир мешавад); маърифатӣ (донишандӯзӣ зимни таърихи сарчашмаҳо, объектҳои табиӣ асли, эҳсосоти баланд аз иншоотҳои табиӣ, чун шаршара, дарё, вулқон, чашма ва ғ.), (хусусияти маърифатии ҳодисаҳои табиӣ, ҳавасмандӣ ҷиҳати таҳқиқоти мустақилона, фаъолияти эҷодӣ); иҷтимоикунанда (муносибат нисбат ба ёдгориҳои табиӣ, дарки шахсии ҳодисаҳои табиӣ, инъикоси мушкилоти ҷамъияти муосир ва минтақаҳои алоҳида); ахборотӣ–мундариҷавӣ (мувофиқат ба стандарти давлатии таҳсилоти олии касбӣ, алоқаи байни фанҳо, вариативнокии раванди таълим дар таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ); эҷодӣ–арзишӣ (таъсири субъекту объективии муассисаи таълимӣ ва мавзёҳои табиӣ, мамнӯъгоҳу парваришгоҳҳо,

боғҳои миллӣ, ки дар асоси ҳамкории дучониба ба роҳ монда мешавад); ташкилӣ-вазифавӣ (омӯзгору донишҷӯ, фазогӣ-объектӣ, мучахҳаз будан бо маводҳои техникии коркарди натиҷаи таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ) амалӣ мегардад.

Гуфтан лозим аст, ки барои амиқу дақиқ намудани мундариҷаи таҷрибаомӯзиҳои таълимии саҳроӣ ва комплексӣ ва дар асоси фаъолияти маърифатии муҳассиллин таснифоти таҷрибаомӯзиҳо: табиӣ, иқтисодӣ ва комплексӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Дар боби сеюм бошад, оид ба “Фаъолияти озмоишӣ ҷиҳати татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ” - муҳтаво ва методҳои корҳои озмоишӣ ҷиҳати татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ таҳқиқот бурда шудааст.

Лозим ба таъкид аст, ки натиҷаҳои дар бобҳои якуму дуҷуми диссертатсия овардашуда, зарурати тафсири мантикӣ ва методҳои ба роҳ мондани корҳои озмоиширо ҷиҳати амалигардонии шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ, баҳодиҳии оптималии самаранокии татбиқи онро боз ҳам мубтама мегардонад.

Ҳамин тавр, дар рафти санҷишҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ Барои татбиқи босамари амсила (модел)-и пешниҳодшуда барномаи кори озмоишӣ тарҳрезӣ шуд, ки се марҳиларо дар бар гирифта, таҷрибаи гузаронидашуда нишон додааст, ки самаранокии фаъолияти модели сохторӣ-функционалии ташаккули тамоюли донишҷӯён ба Ватан ҳамчун арзиш бо татбиқи маҷмӯи зерини шартҳои педагогӣ таъмин мегардад:

- амалигардонии иқтидори педагогии таҷрибаомӯзии таълимӣ-саҳроӣ дар яқоҷоягӣ бо захираву имкониятҳо; ташкили системаи таъсири эҷодӣ-арзишии муассисаи таълимӣ ва масъулини объектҳои иқтисодӣ ва ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда;

- майли донишҷӯён ба Ватан ҳамчун арзиш марҳила ба марҳила (азҳудкунӣ, тағйирот, лоиҳабандӣ) ба роҳ монда шуда, ба хусусиятҳои

роҳандозии механизми якҷояи арзишӣ (ҷустуҷӯ, арзёбӣ, интиҳоб) вобаста аст.

Боиси тазаккур аст, ки корҳои озмоишӣ дар МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров” интиҳоб карда шуда, корҳои озмоишӣ ба монанди таҳлили назариявии адабиёти фалсафӣ, психологӣ, педагогӣ ва илмӣ-методӣ оид ба проблемаҳои таҳқиқот; таҷрибаи педагогӣ; сӯҳбат; мусоҳиба; омӯзиши таҷрибаи педагогӣ; усулҳои коркарди математикию оморӣ натиҷаҳои таҳқиқотгузаронида шудааст.

Диссертант қайд кардааст, ки дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқот бо эътимоднокии сифатӣ ва миқдорӣ, тафсири маълумоти таҷрибавӣ тасдиқ карда шудаанд.

Натиҷаҳои ба даст овардашуда самаранокии асосноккунӣ ва татбиқи шартҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯёни донишгоҳ дар раванди таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ исбот менамоянд ва ин имкон медиҳад, ки натиҷабархшии самараноки раванди таҳқиқшавандаро пешгӯӣ намоем.

Натиҷаҳои тадқиқоти иҷро гардида, усулҳои санҷиш ва муайянкунии малакаҳое, ки махсус ташаккул дода шуданд, коркард шуданд. Инчунин дар рафти озмоиш бо мақсади тарбия намудани ҳисси масъулиятшиносӣ дар донишҷӯён ва малакаҳои таҳқиқотӣ ба донишҷӯён супориш дода шуд, ки чараёни инкишофи малакаҳои ҳосилкардаи худро зери назорат гирифта барои инкишофи минбаъдаи худ саҳм гузоранд.

Дар хулоса қайд карда шудааст, ки истифодаи босамари имкониятҳои педагогӣ (шартҳои педагогӣ) дар раванди таҷрибаомӯзӣ барои шиноخت ва омӯзиши арзишҳои фарҳангии табиӣ ва таърихиву миллӣ дар асоси манбаъҳои табиӣ кишвар ва фаро гирифтани иттилооти арзишманд мусоидат намуда, дар баланд бардоштани маъқеи иҷтимоии шахс тавассути объектҳои иқтисодиву иҷтимоӣ имкон фароҳам меоварад. Ҳамчунин, интиҳоби таҷрибаомӯзиҳои саҳроиву комплексӣ, муҷаххазиҳои ҳамаҷониба, таъмини иттилоотӣ раванди таълим дар таҷрибаомӯзӣ бо истифодаи захираҳои аксиологӣ, маърифатӣ, иттилоотӣ, эҷодӣ, ташкилӣ ва ғ. ҷиҳати таҳкими

потенсиали педагогии таҷрибаомӯзиҳои таълимӣ–саҳроӣ ва комплексӣ заминаи мусоид фароҳам месозад.

Ин аст, ки дар заминаи ҷорӣ намудани сохторҳои модели ғайримуқаррарӣ баланд бардоштани майли донишҷӯён нисбат ба бойғарихони табииву иқтисодӣ ва фарҳангии Ватан ҳангоми таҷрибаомӯзӣ имконпазир мебошад. Зеро амалкарди ин раванд ҷанбаҳои арзишманди манотиқи мухталифи кишварро ошкор намуда, дар асоснок намудани имкониятҳои педагогӣ (шарти педагогӣ) мусоидат менамояд.

Албатта, бояд гуфт, ки таҳқиқоти Ҳайдарова М.М. оид ба масъалаи хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ ҳалли пурраи ҳудро наёфтааст, аммо қорҳои анҷомдода барои таҳқиқи илмӣ ва амалӣ ба ҳайси асос хизмат карда метавонад. Боиси зикр аст, ки он ҳама мақсаду вазифаҳои, ки аз тарафи диссертант дар муқаддима оварда шудааст, ба онҳо ноил гардида, вазифаҳои дар пеш гузошташуда ба иҷро расонида шудаанд.

Дар маҷмӯъ ба диссертант Ҳайдарова Мавзуна Маҳмудҷоновна муяссар гардидасст, ки ба объекти пажӯҳиш назар карда, ҷанбаҳои гуногуни мавзӯи диссертатсияро баррасӣ намояд. Таҳқиқоти ба охиρрасида дорои аҳамиятҳои назариявӣ ва ҳам амалӣ буда, натиҷаҳои онро дар фаъолиятҳои илмиву таълимӣ бе ягон мамоният дар муассисаҳои олии истифода намоянд.

Ҳамин тариқ, шумораи қорҳои илмии диссертант вобаста ба мавзӯи диссертатсия аз 3 дастури таълимӣ- методӣ, 5 мақолаи илмӣ дар нашрияҳои тақризии бонуфузи тавсияшудаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 12 мақолаҳои илмӣ, ки дар қонфронсҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ ба нашр расонида шудааст, иборат мебошад.

Хулоса, он матлаб ва нуктаҳои асосие, ки барои дифоъ пешниҳод мегарданд, дар диссертатсия ба таври пурра, батафсил инъикос ёфта, диссертатсия таҳқиқоти ба анҷомрасида ба ҳисоб меравад.

Муваффақиятҳои диссертатсия зиёд ба ҷашм мерасад, лекин бар ҷамми ин муваффақиятҳо баъзе аз қамбудихо низ ба ҷашм намудор мегарданд, ки дар зер ишора карда мешавад:

1. Хуб мешуд, ки диссертант доираи пойгоҳии таҳқиқоти худро васеътар менамуд.

2. Дар диссертатсия ғалатҳои китобат ва имло ба назар мерасанд, ки албатта сабаби техникӣ дорад, ки бояд ислоҳ карда шавад.

3. Шаклҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва масъулини объектҳои иқтисодиву табиӣ нисбатан маҳдуд инъикос ёфтаанд.

4. Андешаҳои донишҷӯёнро дар бораи мафҳуми “миллатгарой” дар диаграммаи муқоисавӣ ҷой додан мувофиқи мақсад мебуд.

Бо вуҷуди ин камбудҳои зикршуда, ҷузъӣ буда, ба арзиши илмӣ диссертатсия ягон монеа эҷод намекунад.

Чанд сухан оид ба фишурдаи диссертатсия оварда мешавад. Фишурдаи диссертатсия дар маҷмӯъ ба аслияти худ пурра мувофиқат мекунад ва он хулосаҳое, ки бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ оварда шудаанд, ба таври мухтасар бозгӯи диссертатсия аст.

Ҷоиз ба қайд аст, ки диссертатсияи Ҳайдарова М.М. таҳти унвони «Хусусиятҳои педагогии ташаккули арзишҳои ватандӯстии донишҷӯён дар раванди таҷрибаомӯзии таълимӣ» ба ҳамаи талаботҳои Комиссияи олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯӣ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) арзанда ҳисобида мешавад.

Муқарризи расмӣ, доктори илмҳои педагогӣ,
директори Коллеҷи омӯзгорӣ шаҳри Ҳисор

 Давлатзода Ҷ.

Имзои Ҷ. Давлатзодаро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳои

Коллеҷи омӯзгорӣ шаҳри Ҳисор

Ниёзова З.Л

Маълумот барои тамос:

735440, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Ҳисор

Тел.: моб. (+992) 907950635 E-mail: koh@koh.tj

07.06.2023 со.